BIBLIOTECA ȘCOLARULUI

Ion
HELIADE RĂDULESCU

FATA LUI CHIRIAC

LITERA

biblioteca școlarului

Ion
HELIADE-RĂDULESCU

FATA LUI CHIRIAC

Litera
INTERNAȚIONAL
BUCUREȘTI — CHIȘINĂU

APRECIERI CRITICE

Dup[D. Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii rom`ne este f[r[ ]ndoial[ I. Eliade R[dulescu, scriitor cu suflet ardent, creator pretutindeni, desf[=urat deopotriv[ ]n via\[ =i ]n art[, ]nzestrat cu mari ]nsu=iri =i cu tot at`t de mari cusururi. […]

Eliade a fost, ca mai to\i din vremea aceea, prin lipsa de =coli]nalte de pe atunci, un aotodidact =i un mare devorator de c[r\i. Din fericire, se citeau]n timpul lui clasici vechi =i moderni,]ndeosebi operele complete ale lui Voltaire le avea orice om cu bibliotec[. […]

Oric`t de naiv[, g`ndirea lui Eliade este cea dint`i ce str[bate,]naintea lui Eminescu, o oper[literar[=i-i d[sens =i unitate. Poetul are viziunea grandioas[=i total[, obsesia unicului]n trinitate. […]

Eliade e un mistic la modul dantesc, cu uria=e viziuni profetice. *Anatolida sau Omul =i for\ele* ar fi fost adev[rata "biblic[", poemul]n 20 de c`nturi al omului , de la crea\ie p`n[la victoria asupra For\ei, amestec de soteriologie =i program social, solu\iunea]n veac a problemei sociale fiind totdeodat[cheia m`ntuirii spiritului, a cet[\ii eterne. […]

O noapte pe ruinele T`rgovi=tei*, venit[ dup[ *Adio. La T`rgovi=te a lui Gr. Alexandrescu, e o poezie onorabil[, dar prea documentat[.

Se cade s[recunoa=tem poetului meritul de a fi introduc[torul metrului antic,]ntr-o interpretare relativ[, pe baza endecasilabului italian. […]

Capodopera sa r[m`ne *Zbur[torul*… Punctul de plecare este mitul Zbur[torului, a=a de r[sp`ndit]nc`t]l cita =i D. Cantemir. Invaziunea misterioas[a dragostei e surprins[ ]n plin[agresiune,]ns[f[r[furiile pasiunii unei Sapho ori a Phedrei… Tot ce e conven\ional]n poezia

clasic[a]nser[rii, a=a de comun[ ]n sec. XVIII, devine aici grandios s[lbatic, cu priveli=ti agreste]n past[grea, incendiat[. […]

Eliade este un prozator excep\ional, un pamfletar ignorat sub aceast[latur[. R[utatea inventiv[ ]n vorbe e]n linia lui Radu Popescu, la care se adaug[o veselie natural[, s`ngeros violent[, sus\inut[de o retoric[savant[=i de incurabil[obstina\ie ideologic[. Ca istoric poate diforma, ca memorialist e ne]ntrecut. […]

De n-ar fi trebuit s[ ]nceap[totul =i s[-=i cheltuiasc[energia]n lupta pentru forma\ia limbii din]nv[lm[=eala c[reia nu putea vedea limpede adev[rata poezie, Eliade ar fi putut deveni un foarte mare poet.

George C{LINESCU, *Istoria literaturii rom`ne de la origini p`n[ ]n prezent.* Edi\ia a II-a, rev[zut[=i ad[ugit[, Editura Minerva, Bucure=ti, 1986, p. 131, 140, 144, 146, 147, 148, 149.

… Heliade trebuie considerat exponentul cel mai tipic al unei epoci prin excelen\[de tranzi\ie, un *prepa=optist* (dup[cum un Odobescu, un Hasdeu trebuie considera\i pa=opti=ti]nt`rzia\i sau postpa=opti=ti)…

Heliade trebuie s[fi avut un talent excep\ional]n ceea ce prive=te studiul diferitelor limbi. Facem aceast[presupunere]ntemeindu-ne nu numai pe]ntinsa lui cunoa=tere a limbii materne, unde]nregistra cu u=urin\[deosebirile dintre diferitele dialecte =i graiuri, ca =i particularit[\ile strict individuale de rostire, ci g`ndindu-ne =i la felul cum mima uneori felul defectuos de a vorbi rom`ne=te al unor str[ini;]n aceast[privin\[, memoria]i func\iona f[r[gre=, denot`nd =i o u=urin\[natural[ ]n a p[trunde specificul sistemului fonetic sau “ticurile” de topic[ale limbii respective.

George MUNTEANU, *Atitudini*, Editura pentru literatur[, Bucure=ti, 1966, p. 135, 190-191.

}n toate direc\iile]n care s-a]ndreptat, Eliade a risipit o energie extraordinar[, voind]n chip l[udabil s[se pun[la curent cu tot ceea ce se f[cuse, p`n[la el, la noi =i aiurea. A tradus, a prelucrat =i a imitat ca o

adev[rat[uzin[, antren`nd ]n activitatea sa =i pe al\ii, dar p[str`nd peste tot]nt`ietatea, ca un veritabil =ef de =coal[ literar[, bine]n\eles, f[r[ s[ izbuteasc[ a duce la cap[t o oper[ at`t de vast[,]nc[nici ast[zi]nf[ptuit[ ]n]ntregime, dup[mai mult de un secol de sfor\[ri. […]

De=i ironizat[de contemporani, erotica lui Eliade nu e lipsit[de idealitate =i aspira\ia angelic[este una din temele fundamentale ale liricii sale. […]

Proza lui Eliade oscileaz[, ca =i poezia,]ntre romantism =i clasicism, conform modelelor de la care porne=te. […]

Opera lui Eliade, editat[cu o ortografie imposibil[ ]n secolul trecut, a r[mas inaccesibil[publicului larg. Reedit[rile din secolul nostru, selective, au fost sau prea populare]n]n\elesul r[u al cuv`ntului, sau prea special-critice. Filologii, acord`nd o importan\[excesiv[scrierilor de caracter lingvistic, au minimalizat poetul =i prozatorul; comparati=tii, cercet`nd ]ndeosebi izvoarele, au exagerat latura de “teoretician” literar a scriitorului; istoricii literari mai noi, ]n fine, interpret`nd f[r[nuan\e scrierile filozofice, l-au condamnat f[r[apel. Eliade nu este nici un autor simplu, nici f[r[contradic\ii, nici, desigur, f[r[confuzii. Omul a parcurs o epoc[fr[m`ntat[, ]n care evenimentele adesea l-au dep[=it. }ncercarea lui de a le da un anumit curs a e=uat, dar prin aceasta efortul particip[rii nu este mai pu\in dramatic. C`t despre opera care a rezultat, ea merit[cu at`t mai mult o apropiere serioas[ =i str[lucitoare, cu c`t, cum spunea acum aproape o sut[de ani Eminescu, st[ ]nc[ ]n fa\a noastr[ca o “enigm[neexplicat[”, veghind ca o st`nc[ars[“dintre nouri de eres”.

Al. PIRU, *Permanen\e rom`ne=ti*, Editura Cartea rom`neasc[, Bucure=ti, 1978, p.31, 64, 85-86.

Apari\ia lui Ion Heliade-R[dulescu]n literatura rom`n[ seam[n[ cu ]zbucnirea unui vulcan: ofer[ nu numai un spectacol extraordinar (asimilarea vast[ a culturii =i spiritului european), dar ]mpinge la suprafa\[, tocmai prin explozia ce arunc[ ]mprejur at`ta noroi, materiile pre\ioase

topite]n[untrul s[u: lirismul pe c`t de pur, pe at`t de profund, cu care ne]mp[rt[=esc]n clipe de iluminare marii poe\i. [...]

Genera\iile de dup[el, p`n[ ast[zi, numesc pe Heliade “p[rintele literaturii rom`ne”, av`nd ]ns[ ]n vedere cu deosebire opera lui cultura-l[ , de gramatician, editor, publicist =i animator, c[ci literatura lui, mai cu seam[ cea ]n versuri, se p[streaz[ ]n mare m[sur[ necitit[, ca ilizibil[. Dac[ ne restr`ngem totu=i la domeniul estetic viabil, c[ruia]i apar\in poemele *psihologice*, de factur[subiectiv sau obiectiv *biografic[*, scrise]n anii 1833-1844: *Serafimul =i heruvimul, Visul, Ingratul* =i *Zburt[torul*,]n acord cu sensibilitatea autohton[a vremii =i]nc[a multor decenii urm[toare, iese la lumin[faptul c[rolul s[u de ini\iator =i ghid]n profunzime se contureaz[cu putere abia sub presiunea formativ[occidentalizant[,]n versurile de anvergur[*mitic[* din utopia lui, celest[=i terestr[deopotri-v[, vizionar[ca =i lingvistic[. [...]

Originalitatea lirismului heliadesc, ceea ce]l desparte de Milton, datorit[viziunii utopice aici implicate, \ine de calitatea]ngerilor lui =i de natura erotic[a universului s[u spiritual. [...]

Tributar lui Milton]n privin\a ierarhiei celeste (dar spre deosebire de el, mai atent la]ngeri dec`t la Satan), ca =i ]n privin\a liberului arbitru adamic; tributar sociali=tilor utopici francezi, c`nd descrie starea andro-gin[a solitarului Adam =i c`nd reabiliteaz[ pe Cain (“aibi pietate, Doamne! miserere lui Cain”), Heliade se opre=te ]ndelung, ]n *Anatolida*, la simbolul *arborelui =tiin\ei*, explic`nd r[sturnarea r[d[cinilor spre cer conform simbolisticii tradi\ionale, dup[cum dezvolt[doct =i prolix mitul *v`rstei de aur*, cu ajutorul istoriei civiliza\iilor =i g`ndul la un stat ideal, mondial (“O singur[cetate era tot globul nostru”. Sau: “C[ci cerul cu p[m`ntul erau ca dou[ staturi / Vecine =i amice, ]n bun[ armo-nie”). Aceste extensiuni, ce dep[=esc modelul miltonian =i reveleaz[ for\a ideologiei ]n configurarea lirismului heliadesc, apar natural ]ntr-o oper[ excedat[ de cultul ra\iunii sub forma Cuv`ntului; acela=i *logos* se manifest[pretutindeni,]n n[zuin\a de a instaura armonia social[dup[chipul celei cosmice. Autorul *Anatolidei* e at`t de expert ]n materie de utopii, ]nc`t, cu toat[ ]nclina\ia lui proprie spre visuri sociale, nu trece

cu vederea nici monotonia utopic[ce amenin\[bun[starea v`rstei de aur (“O via\[ monoton[, de-o-ntreag[ nemi=care, / C`nd r`urile de-ast[zi erau r`uri de lapte”), a=a cum, cu toat[aprinderea lui religioas[, nu preget[s[repudieze pe demiurgul s[u, vinovat de c[derea omului , c[ruia i-a interzis cunoa=terea, cenzur`ndu-i astfel spiritul de crea\ie (“un zeu gelos =i pater”, zice Heliade, “un zeu plin de vindict[ ]n marea-i bun[tate”, identific`ndu-l cu Elohim, cel cu care s-a luptat Iacob); spre deosebire de poetul *Anatolidei*, Lucian Blaga va l[uda, mai t`rziu, cenzura transcendent[, ca stimul al crea\iei spirituale.

}ncercarea cea mai]ndr[znea\[a lui Heliade pe linia visului treaz =i una din cele mai temerare pl[smuiri artistice din literatura noastr[, des[v`r=it[ ]n sine (chiar dac[ e=ueaz[ ]n forma ei aparent[), c[ci nu se mul\ume=te s[ includ[ ]n limitele ei viziunea (dimensiunea) unei utopii (r[scump[r`nd, pe plan ideal, suferin\ele morale =i materiale ale celor oprima\i) , ci se realizeaz[ca utopie a limbajului, ca textualitate utopic[, este poemul *S`nta cetate* (1856), pe nedrept respins de istoricii =i criticii literari, dar care, odat[cu restituirile impuse de valorificarea modern[a manierismului,]=i cere recunoa=terea.

I. NEGOI|ESCU, *Istoria literaturii rom`ne*, Editura Minerva, Bucure=ti, 1991, p. 60, 60-61, 62, 62-63.

Personalitatea central[a primei perioade romantice este, evident, Ion Heliade-R[dulescu (6 ian. 1802 - 12 apr. 1872), natur[polivalent[, surs[inepuizabil[de energii =i ini\iative. C[rturar =i om de afaceri, burghez a=ezat =i revolu\ionar, dasc[l =i ziarist, editor particular =i func\ionar de stat (redactor la “Buletinul oficial”, cu grad de pitar, paharnic, clucer),]ntemeietor al tuturor a=ez[mintelor de cultur[din |ara Rom`neasc[ =i, dup[ revolu\ia din 1848, “proscris”, constr`ns s[-=i petreac[zece ani din via\[ ]n exil, demnitar turc =i deputat]n parlamentul Rom`niei, devorator =i produc[tor de tot felul de c[r\i (lingvistic[, literatur[, filozofie, teologie, istorie, politic[), autorul *Gramaticii* din 1828 a dominat, mai bine de un deceniu, mi=carea literar[din toate cele trei

provincii rom`ne=ti. Productiv]n toate genurile literare, el s-a realizat ca scriitor mai cu seam[ ]n poezie =i]n proza de caracter eseistic =i memorialistic, cu accentuate propensiuni polemice. [...]

“Scriitor total”, Heliade a fost,]n acela=i timp, un descoperitor =i lansator de talente. }ndemn`nd “b[ie\ii” s[ scrie, el le-a oferit =i posibilitatea valorific[rii scrisului, public`ndu-i]n “Curier rom`nesc” =i “Curierul de ambe sexe”, edit`ndu-le volume]n tipografia sa. De el au fost promova\i to\i poe\ii munteni romantici: C`rlova, Alexandrescu, Ion Catina (1828 - 1851), C. A. Rosetti (1816 - 1885), Bolintineanu, Bolliac, Baronzi, =i el a deconspirat, prin publicare, activitatea poetic[t[inuit[a lui Iancu V[c[rescu. }n publica\iile sale au g[sit ospitalitate =i autori moldoveni =i ardeleni: C. Negruzzi (Carlu Nervil), Alecsandri, Al. Donici, Gh. Bari\iu =i al\ii.

Dumitru MICU, *Scurt[istorie a literaturii rom`ne*, I. Editura Iriana, Bucure=ti, 1994, p. 144-145, 149.